

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 11 april 2025

Mål nr
Ö 2261-24

PARTER

Klagande

T.H.

Motpart

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2024-02-29 i mål B 642-24

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och bestämmer att T.H. får ersättning av allmänna medel för försvaret av E.B. i hovrätten med

1 914 kr. Av beloppet avser 1 531 kr arbete och 382 kr 75 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

T.H. har yrkat att Högsta domstolen ska tillerkänna henne den ersättning för arbete som hon har begärt i hovrätten.

Justitiekanslern har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

Sveriges advokatsamfund har yttrat sig.

SKÄL

Bakgrund

1. Advokaten T.H. var offentlig försvarare för en häktad person i ett brottmål. Vid huvudförhandlingen bestred den tilltalade ansvar för brott och motsatte sig att betala skadestånd. Tingsrätten avkunnade dom i närvaro av den tilltalade, en tolk och T.H. Den tilltalade dömdes för grovt häleri till villkorlig dom. Han ålades också att betala skadestånd. Tingsrätten beslutade att försätta den tilltalade på fri fot.

2. Under överklagandefristen fick T.H., trots flera försök, inte någon kontakt med sin klient. Sista dagen för fristen överklagade hon domen. I överklagandeskriften hänvisade T.H. till att den tilltalade förnekat brott och angav att hon inte lyckats etablera någon kontakt med klienten.

3. Hovrätten förelade T.H. att inkomma med en fullmakt som visade att hon var ombud för den tilltalade. T.H. uppgav återigen att hon inte fått kontakt med den tilltalade. Fullmakt kunde därför inte ges in. Hon begärde ersättning av allmänna medel för en timmes arbete.

4. Hovrätten har avvisat överklagandet och avslagit T.H.s yrkande om ersättning. Som skäl för beslutet om avslag har hovrätten angett att T.H. i samband med att tingsrätten avkunnade sin dom haft möjlighet att dels tillsammans med den tilltalade förbereda eventuella åtgärder för den händelse han skulle vilja överklaga, dels göra klart för den tilltalade att ett överklagande endast skulle ske om han gav henne både uppdrag och fullmakt. Mot den bakgrunden bedömde hovrätten att T.H. inte haft fog att räkna med att den tilltalade önskade överklaga och därför skulle komma att utfärda en fullmakt till henne. Hon hade således inte rätt till ersättning för sitt arbete med överklagandet.

Frågan i målet

5. Frågan i Högsta domstolen är om en offentlig försvarares rätt att i vissa fall få ersättning av allmänna medel för arbete med att överklaga ett avgörande utan uppdrag och fullmakt från den tilltalade påverkas av att försvararen och klienten varit närvarande när domen avkunnades.

Rättsliga utgångspunkter

6. En offentlig försvarare har rätt till skälig ersättning av allmänna medel för det arbete som uppdraget har krävt. Uppdraget att vara offentlig försvarare innebär att försvararen med nit och omsorg ska ta tillvara den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning. Den offentliga försvararen måste inte som andra försvarare ge in en skriftlig fullmakt som styrker behörigheten i annat fall än om rätten anser att det behövs. (Se 21 kap. 2, 7 och 10 §§ rättegångsbalken.)

7. Under handläggningen får en offentlig försvarare i viss utsträckning självständigt göra framställningar och vidta åtgärder som krävs för att ta tillvara den misstänktes rätt. Om målet överklagas ingår i uppdraget att biträda den tilltalade i högre rätt. (Se 21 kap. 8 §.)

8. Försvaren får dock som huvudregel inte utan tillåtelse från den tilltalade självständigt överklaga en dom (se NJA II 1943 s. 286 och NJA 1973 s. 385). Den tilltalade måste alltså ge den offentliga försvaren ett uppdrag att överklaga.

9. I en offentlig försvarares uppdrag ingår det att reda ut om den tilltalade vill överklaga ett avgörande eller inte. Går det inte att nå den tilltalade innan fristen löper ut, kan ett överklagande utan uppdrag vara en åtgärd som är nödvändig för att skydda mot den rättsförlust som inträffar om rätten att överklaga förfaller. Ett sådant överklagande sker typiskt sett i den tilltalades intresse. (Se ”Överklagande för säkerhets skull I” NJA 2022 s. 757 p. 10.)

10. Av rättspraxis framgår att den offentliga försvararen har rätt till skälig ersättning för det arbete som han eller hon vidtar i samband med ett sådant överklagande, om försvararen har haft fog att räkna med att den tilltalade önskade överklaga och därför skulle komma att utfärda en fullmakt för försvararen. (Se NJA 1979 s. 251 och ”Överklagande för säkerhets skull I” där rätt till ersättning ansågs föreligga, jfr NJA 1973 s. 385 och NJA 1980 s. 587 för motsatt bedömning.)

11. I regel bör den offentliga försvararen så tidigt som möjligt försöka reda ut den tilltalades inställning till ett överklagande, för att inte riskera att överklagandefristen löper ut utan att kontakt kunnat etableras. Det kan dock inte krävas att en tilltalad redan i samband med att domen avkunnas bestämmer sig för om han eller hon vill överklaga, särskilt som den tilltalade och försvararen i en sådan situation inte fått ta del av domskälen annat än muntligen. Att försvararen och den tilltalade var närvarande när domen avkunnades påverkar alltså inte i sig bedömningen av om försvararen hade fog för att överklaga.

Bedömningen i detta fall

12. Under överklagandefristen har T.H. inte lyckats etablera någon kontakt med den tilltalade. Det har inte framkommit några omständigheter som ger skäl att tro att den tilltalade inte önskade överklaga tingsrättens dom, som gått emot hans inställning i såväl skuldfrågan som skadestandsfrågan.

13. Mot den bakgrunden får T.H. anses ha haft fog att räkna med att den tilltalade önskade överklaga. Det förhållandet att hon och den tilltalade var närvarande när domen avkunnades påverkar inte den bedömningen. Redan av överklagandeskriften framgick att hon inte hade fått någon fullmakt av den tilltalade.

14. T.H. har därför rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbetet i samband med överklagandet. Hon har begärt ersättning för en timmes arbete, vilket får anses skäligen påkallat för att tillvarata den tilltalades rätt. T.H. ska tillerkännas den ersättning hon begärt i hovrätten.

I avgörandet har deltagit justitieråden Agneta Bäcklund, Dag Mattsson, Stefan Reimer, Jonas Malmberg och Margareta Brattström (referent). Föredragande har varit justitiesekreteraren Emelie Nordh.